

Goede arbeidsomstandigheden:

óók een zaak voor vrijwilligers!

Voor wie?

Deze brochure is bedoeld voor het bestuur en de medewerkers van vrijwilligersorganisaties. Wanneer we in deze brochure spreken van vrijwilligersorganisaties, dan hebben we het over heel verschillende organisaties. Over kleine plaatselijke initiatieven, grote hulpverleningsorganisaties, sportclubs en milieuorganisaties, bijvoorbeeld.

In deze brochure spreken wij u vaak aan als 'werkgever'. Voor de Arbowet is degene die op de werkplek van vrijwilligers de leiding heeft, namelijk formeel 'werkgever'. Ook al is er geen sprake van een arbeidsovereenkomst en loon. Voor plaatselijke of regionale afdelingen van (grotere) vrijwilligersorganisaties betekent dit dat degene die op plaatselijk of regionaal niveau 'de baas' is, ook verantwoordelijk is voor het arbeidsomstandighedenbeleid van deze afdeling.

Waarover?

In de brochure leest u waarover de Arbowet precies gaat en welke consequenties de Arbowet heeft voor vrijwilligersorganisaties. U bent verplicht te zorgen voor een planmatige aanpak van het arbeidsomstandighedenbeleid in uw organisatie. Daarom krijgt u uitgebreid uitleg over de RI&E (risico-inventarisatie en -evaluatie). Ook wordt de rol van betrokken instanties duidelijk gemaakt. Bepaalde vrijwilligersorganisaties zijn vrijgesteld van toetsing van hun RI&E door een Arbodienst. Desondanks moeten deze organisaties wél zorgen voor een Arbobeleid. U kunt bepalen of uw organisatie in aanmerking komt voor vrijstelling van toetsing. Daarnaast kunt u kennis nemen van hulpmiddelen die speciaal voor het vrijwilligerswerk zijn ontwikkeld.

Hoe?

De brochure is opgebouwd aan de hand van de 15 belangrijkste vragen rond het thema 'Arbo en vrijwilligerswerk'. In kleine kaders verduidelijken een aantal voorbeelden de relevantie van dit onderwerp voor het vrijwilligerswerk.

15 Vragen

over

Arbo & vrijwilligerswerk

Iedereen zal het erover eens zijn dat aandacht voor de
arbeidsomstandigheden
van vrijwilligers een belangrijke zaak is.

Want of mensen nu wel of niet betaald worden voor het werk dat ze doen:
iederéén heeft belang bij een veilige en gezonde werkplek.

Wat zijn nu de consequenties van de Arbowet
voor het vrijwilligerswerk?

We hebben de vijftien belangrijkste vragen geselecteerd.

1 Waarover gaat de Arbowet?

De Arbowet regelt de algemene zorg voor veiligheid, gezondheid en welzijn, op het gebied van de arbeid. De Arbowet heet voluit de Arbeidsomstandighedenwet.

Het doel van de Arbowet ligt voor de hand: het garanderen van een acceptabel niveau van veiligheid en gezondheid voor werknemers. Daarom verplicht de Arbowet werkgevers om een arbobeleid te voeren.

Vanaf november 1999 is er een vernieuwde versie van de Arbowet. De nieuwe wet is veel beknopter, eenvoudiger en helderder dan de vorige wet.

2 De Arbowet geldt toch alleen voor mensen die betaald werk verrichten?!

Dit is een misverstand!

De Arbowet geldt voor iedere werkgever en werknemer in Nederland. Die begrippen moeten ruim worden gezien. Iedereen die een ander werk voor zich laat verrichten, is werkgever. En iedereen die werk vóór iemand doet, is werknemer. Altijd als er sprake is van werken in een gezagsverhouding is de Arbowet van toepassing.

Ook binnen het vrijwilligerswerk is sprake van gezagsverhoudingen. De in de Europese Unie gangbare definitie is namelijk dat vrijwilligerswerk “onbetaald, onverplicht, ten bate van anderen of de samenleving én in georganiseerd verband” plaatsvindt. Want ook vrijwilligers krijgen gewoonlijk aanwijzingen of instructies van een ander.

Daarom geldt de Arbowet ook voor organisaties die met vrijwillige krachten werken.

Dat is ook niet meer dan logisch. Het zou zelfs vreemd zijn om vrijwilligers buiten beschouwing te laten als het gaat om hun veiligheid en

gezondheid op het werk. Goede arbeidsomstandigheden zijn voor iederéén van groot belang. Ook in vrijwilligersorganisaties is men daarom verplicht een arbobeleid te voeren.

■ *Mijn rug moet nog een tijdje mee*

(Worden zware middelen zoveel mogelijk vervoerd met een steekwagen?)

Gerda (40): “Ik werk in de kantine van een voetbalvereniging. Heel gezellig altijd. Maar soms zwaarder dan je denkt. Laatst was het bier op. En een groot aantal volle kratten uit de opslagruimte halen, ik geef het je te doen zonder een steekwagentje. Want die stond natuurlijk net weer niet op zijn plek. Nou, mijn rug moet nog een tijdje mee, ik heb gelijk maar even alarm geslagen. Gelukkig voelden een paar aardige supporters zich direct aangesproken - maar ik had toch eigenlijk liever dat steekwagentje standaard in de buurt van de bar. Wel zo veilig, lijkt me.”

3 Wat winnen wij er als vrijwilligersorganisatie bij als wij ons gedegen gaan bezighouden met het zorgen voor goede arbeidsomstandigheden?

Allereerst: zorgen voor goede arbeidsomstandigheden *móét*. Een speciale wet die de arbeidsomstandigheden regelt, is er natuurlijk niet voor niks. Veilig en gezond werken is een belangrijk onderwerp. Goede arbeidsomstandigheden zorgen ervoor dat werknemers beter op hun werkplek functioneren. Dat helpt ziekteverzuim en arbeidsongeschiktheid voorkómen. Maar een goed arbobeleid kan vrijwilligersorganisaties zelfs méér opleveren.

Arbeidsklimaat Organisaties die (uitsluitend of voor een groot deel) met vrijwilligers werken, vormen een bijzondere categorie. Het functioneren

en vaak zelfs het voortbestaan van deze organisaties hangt af van het enthousiasme en de blijvende inzet van vrijwilligers. Werknemers dus. Maar dan wel werknemers die, zonder daarvoor loon uitbetaald te krijgen, meewerken aan het bereiken van de doelstellingen van de organisatie.

Het mag duidelijk zijn waarom de Arbowet ook voor het vrijwilligerswerk een belangrijke wet is. Want vrijwilligers voelen zich serieus genomen als ze kunnen rekenen op interesse in en zorg voor hun arbeidsomstandigheden. Zo kunnen vrijwilligers beter op hun werkplek functioneren. Een goed arbobeleid maakt de weg vrij voor een goed arbeidsklimaat met gemotiveerde vrijwilligers. En gemotiveerde vrijwilligers houd je waar je ze graag hebben wilt: binnen de deuren van de organisatie.

Imago Vrijwilligersorganisaties die hun meerwaarde voor de maatschappij blijvend willen bewijzen, kunnen zich geen slecht imago veroorloven, ook niet op het gebied van de arbeidsomstandigheden. De belangen van de vrijwilligersorganisatie en de vrijwilligers liggen, voor wat de Arbowet betreft, dus in elkaars verlengde.

4 Welke (financiële) risico's lopen we als vrijwilligersorganisatie zonder arbobeleid?

Er is nog een reden waarom het thema 'arbeidsomstandigheden' ook in het vrijwilligerswerk belangrijk is. Vrijwilligersorganisaties zonder arbobeleid lopen financiële risico's die niet te onderschatten zijn.

Denk aan een ongeval dat binnen de organisatie plaatsvindt. Als uit het onderzoek van de Arbeidsinspectie blijkt dat 'gevaarlijke arbeidsomstandigheden' daarvan de oorzaak zijn, kan zij een boete opleggen en/of procesverbaal opmaken.

En daar hoeft het niet bij te blijven. Als er een ongeluk gebeurt en u heeft

zich niet ingespannen voor goede arbeidsomstandigheden, dan is de kans groter dat u civielrechtelijk wordt aangeklaagd en de geleden schade moet vergoeden. Andersom: wanneer u kunt aantonen dat u op een gedegen manier werk heeft gemaakt van het zorgen voor goede arbeidsomstandigheden in uw organisatie, is de kans veel kleiner dat u als werkgever iets te verwijten valt.

WA-verzekerd? Misschien denkt u: mijn vrijwilligers en mijn vrijwilligersorganisatie zijn WA-verzekerd, dus dat is mooi geregeld. Dat valt te bezien. Het feit dat een WA-verzekering is geregeld, ontslaat u niet van de verplichting een arbobeleid te voeren. Het is belangrijk dat u zich realiseert dat uw zorgplicht als werkgever voorop staat. Dat betekent dat de organisatie moet zorgen voor goede arbeidsomstandigheden. Een WA-verzekering heeft in sommige gevallen - als het arbobeleid faalt - een 'achtervang'-functie.

Derden Als werkgever bent u ook verantwoordelijk voor het voorkomen van gevaar voor 'derden'. U bent, behalve voor uw vrijwilligers (bijvoorbeeld: voetbaltrainers), óók verantwoordelijk voor de gezondheid en veiligheid van personen die aan de activiteit van uw vrijwilligersorganisatie deelnemen (bijvoorbeeld: de voetballers die trainen).

■ **Ik was helemaal draaierig**
(Worden er zo min mogelijk voor de gezondheid schadelijke stoffen gebruikt?)

Kees (46): "Ik doe vaak onderhouds- en schilderwerk via een klusdienst. Pas nog hebben we een oud schooltje opnieuw in de verf gezet. Het zag er voordien niet uit, dus er is een hoop afbijtspul aan te pas gekomen. Ja en wat doe je als het niet in een keer lukt, je gebruikt almaar agressiever pul. Aan het eind van de ochtend was ik

helemaal draaierig en had ik last van mijn ogen. En toen ik dat maar eens zei, bleken mijn medeklussers zich ook niet helemaal lekker te voelen.”

5 Wij werken niet met gammele ladders of gevaarlijke stoffen. Dus dan zit het toch wel goed bij ons?!

Dat is nog maar zeer de vraag.

De arboregeling doet inderdaad uitspraken over gevaarlijke stoffen. Maar daar blijft het niet bij. De Arbowet gaat bijvoorbeeld óók over zaken als zwaar tillen, onveilige machines, seksuele intimidatie en EHBO. De voorbeelden die in deze brochure zijn opgenomen, geven een divers beeld. U kunt niet volstaan met denken dat het met de veiligheid in uw organisatie ‘vast wel goed zit’. De Arbowet neemt geen genoegen met ideeën en vaagheden. Integendeel: de verplichtingen van de Arbowet leggen een zware verantwoordelijkheid bij degene die in de wet als ‘werkgever’ wordt gedefinieerd. Als u aan het hoofd staat van een vrijwilligersorganisatie - ongeacht of dit een landelijk, regionaal of lokaal georganiseerde instelling is - draagt u die verantwoordelijkheid.

■ **Last van mijn nek en schouders**

(Zijn er een goede stoel, een goede beeldschermtafel en rustpauzes?)

Seher (27): “Ik verzorg het typewerk voor een stichting die aan ontwikkelingswerk doet. Hartstikke leuk om te doen. Goed geregeld ook, extra zonwering aangebracht en mijn pc staat op een goede plek. Maar sinds een maand heb ik wat last van mijn nek en mijn schouders. Mijn coördinator erover gesproken, maar die kende alleen het verschijnsel ‘muisarm’. Maar ik heb er wat over gelezen en mijn klachten kunnen wel degelijk met mijn stoel en zithouding te maken

hebben. Ik heb hem dus gevraagd hier eens over te praten met iemand die daar verstand van heeft. Want ik wil dit werk graag nog heel lang doen.”

6 Wat wil de Arbowet precies van ons?

De Arbowet verplicht werkgevers om een arbobeleid te voeren. Ook voor vrijwilligersorganisaties geldt die verplichting. De werkgever is primair verantwoordelijk voor het arbobeleid van de organisatie. Maar de wet wil uitdrukkelijk dat werkgevers en werknemers zoveel mogelijk samen invulling geven aan dat beleid. Hoe succesvol het arbobeleid uiteindelijk is, hangt immers voor een zeer groot deel af van de betrokkenen zelf.

Planmatige aanpak Het onderzoeken en verbeteren van de arbeidsomstandigheden moet planmatig worden aangepakt, óók in het vrijwilligerswerk. Elke organisatie moet (laten) onderzoeken of het werk gevaar kan opleveren of schade kan veroorzaken aan de gezondheid van de werknemers. Dat klinkt serieus. En dat is het ook - er bestaat zelfs een specifieke term voor de planmatige aanpak die wordt vereist: risico-inventarisatie en -evaluatie (RI&E).

7 Wat houdt een Risico-inventarisatie en -evaluatie in?

Een risico-inventarisatie en -evaluatie (kortweg: RI&E) is een onderzoek dat de gevaren op het gebied van veiligheid, gezondheid en welzijn binnen de organisatie in kaart brengt. De RI&E bestaat uit twee delen: de risico-inventarisatie en het plan van aanpak.

Verantwoordelijk?

U bent, als werkgever, degene die zorg draagt voor de RI&E. Zoals

gezegd: onder ‘werkgever’ wordt verstaan: degene die arbeid onder zijn of haar gezag laat uitvoeren. Voor plaatselijke of regionale afdelingen van (grote) vrijwilligersorganisaties betekent dit, dat degene die op plaatselijk of regionaal niveau de leiding heeft, ook verantwoordelijk is voor de RI&E van deze afdeling. Het hoofdkantoor van een vrijwilligersorganisatie moet óók zorgen voor een RI&E, maar dan alléén voor het personeel (inclusief eventuele vrijwilligers!) dat op het hoofdkantoor werkt.

Concrete resultaten De resultaten van de RI&E moeten zo concreet mogelijk zijn. Alleen concrete gegevens bieden namelijk de mogelijkheid om latere verbeteringen onomstotelijk vast te stellen. Het is dus niet voldoende om te constateren dat er (bijvoorbeeld) ‘veel lawaai’ is op de werkplek. In zo’n geval moeten er wellicht geluidsmetingen aan te pas komen. Resultaten moeten dus worden vergeleken met relevante normen, zoals wettelijke regels of ongeschreven maar toch algemeen geldende regels. Bij het uitvoeren van de RI&E gaat het om het stellen van de volgende vragen:

1. Wat zijn de gevaren?
2. Hoe groot zijn deze gevaren?
3. Wat zijn de mogelijke gevolgen als het fout gaat?
4. Hebben wij voldoende voorzorgsmaatregelen getroffen?
5. Zo nee, welke aanvullende maatregelen zijn er dan nodig?

Checklist voor de RI&E De RI&E moet op papier komen te staan. Gelukkig hoeft u wat dat betreft niet zelf het wiel uit te vinden. Er zijn verschillende checklists in omloop, aan de hand waarvan u uw organisatie eenvoudig kunt doorlichten op onveilige en ongezonde situaties. Bij vraag 10 leest u welke checklists dit zijn en hoe u erachter komt van welke checklist u het beste gebruik kunt maken voor de RI&E in uw eigen organisatie.

- **Lelijke krab van een bange kat**
(Zijn er voldoende persoonlijke beschermingsmiddelen aanwezig?)
Hans (34): “Een paar avonden in de week help ik hokken schoonmaken in het dierenasiel. Nou, sommige katjes kun je inderdaad beter niet zonder handschoenen aanpakken! Ik had gelijk de eerste avond al een lelijke krab van een bange kat te pakken. Ik kreeg een pleister, maar bedacht me ineens: moet hier eigenlijk niet standaard met handschoenen gewerkt worden? Kwamen er excuses, want ja, ik had gelijk. De dinsdag erop lag er een paar stevige handschoenen voor me klaar, gelukkig. Maar ja, die akelige krab had ik niet hoeven hebben natuurlijk.”

8 Welke rol speelt de Arbodienst bij de RI&E?

Er zijn meerdere Arbodiensten in Nederland. Een Arbodienst is een onafhankelijke, dienstverlenende organisatie die werkgevers en werknemers deskundige ondersteuning biedt bij het verbeteren van de arbeidsomstandigheden in de organisatie. Arbodiensten spelen een belangrijke rol bij de RI&E.

Als het gaat om de RI&E, heeft de Arbodienst twee functies:

1. **Ondersteuning** bij het verrichten van de RI&E

Let op: vrijwilligersorganisaties zijn niet verplicht een Arbodienst in te schakelen voor ondersteuning bij het maken van hun RI&E.

2. **Toetsing** van de RI&E

Let op: vrijwilligersorganisaties zijn in de regel vrijgesteld van de plicht een Arbodienst in te schakelen voor het toetsen van hun RI&E! Of deze vrijstelling ook voor uw organisatie geldt, leest u bij vraag 9.

Ondersteuning bij de RI&E De mate waarin de Arbodienst een organisatie moet ondersteunen bij het maken van een arbobeleid, is niet vastgelegd. De behoefte aan ondersteuning door een Arbodienst kan immers sterk uiteenlopen. Dat heeft te maken met de arbeidsrisico's die op de werkplek aanwezig zijn.

U kunt dus zelf bepalen welke ondersteuning u van de Arbodienst wilt. U kunt een Arbodienst de RI&E in uw organisatie laten uitvoeren. Maar dat kost geld. U mag er daarom ook voor kiezen de RI&E zelf uit te voeren (zie vraag 10: er zijn verschillende checklists in omloop aan de hand waarvan u op een eenvoudige manier de risico's in uw organisatie kunt inventariseren).

Vrijwilligersorganisaties die de RI&E zelf uitvoeren, kunnen echter tegen problemen aanlopen waarmee ze geen raad weten. In dat geval zijn deze organisaties bij het zoeken naar een oplossing verplicht om deskundigheid in te schakelen. Die deskundigheid kan men bij een Arbodienst 'halen' - daar heeft men veel expertise - maar dat hoeft niet per se. Organisaties mogen ook deskundigheid inhuren van andere organisaties als een technisch installatiebureau of een ergonomie-adviesdienst.

Toetsing van de RI&E Let op: voor het toetsen van een risico-inventarisatie en -evaluatie moeten werkgevers een Arbodienst inschakelen. Dit betekent dat een Arbodienst kijkt of uw RI&E volledig is en u adviseert bij het vormgeven van de te treffen maatregelen. Sommige vrijwilligersorganisaties zijn vrijgesteld van de verplichte toetsing van de RI&E. Zie hiervoor vraag 9.

Welke Arbodienst? Als werkgever bent u niet verplicht om alle deskundige hulp bij één enkele Arbodienst in te kopen. Voor het uitvoeren en/of laten toetsen van de RI&E kunt u dus afzonderlijke offertes aanvragen. Check overigens bij uw koepelorganisatie of het landelijk bureau van uw

organisatie of er al afspraken zijn met een Arbodienst en zo ja, welke. Voor een overzicht van Arbodiensten kunt u terecht op Internet en bij de Info-telefoon van het ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid (zie verder vraag 14).

■ **Mijn benen doen zeer van het lange staan**
(Kunnen vrijwilligers hun houding afwisselen tijdens standwerkzaamheden?)

Joke (53): "Ik werk voor Amnesty International. Bij evenementen staan we vaak met een stuk of drie vrijwilligers in een stand. Ik merkte dat me dat niet altijd even gemakkelijk afgaat. Aan het eind van zo'n dag doen mijn benen zeer van het lange staan en ben ik blij dat ik op mijn fiets kan stappen. Soms wisselen we elkaar wel eens even af; dan kan ik bijvoorbeeld even ergens gaan zitten. Sinds een tijdje gaan er standaard een paar stoelen mee. Heel simpel, maar het scheelt enorm! Dan wil ik nog wel eens een uurtje langer blijven werken. En thuis hoef ik ook niet meer dat uurtje met de benen omhoog te gaan zitten."

9 Komt onze organisatie in aanmerking voor vrijstelling van toetsing van de RI&E door een Arbodienst?

Voor alle duidelijkheid: iedere werkgever moet zorgen voor een risico-inventarisatie en -evaluatie! Geen enkele (vrijwilligers)organisatie wordt dus, op welke manier dan ook, vrijgesteld van het opstellen van een RI&E. We zeiden het al: u kunt er als bestuurder van een vrijwilligersorganisatie voor kiezen om de RI&E zelf te doen; u kunt er ook voor kiezen om de RI&E door een Arbodienst te laten uitvoeren. Hoe dan ook: u moet altijd een RI&E kunnen laten zien, bijvoorbeeld bij controle door de Arbeidsinspectie.

Vrijstelling van de toetsing Het inschakelen van een Arbodienst voor het toetsen van de RI&E kost geld. Geld, dat vaak niet in overvloed aanwezig is bij vrijwilligersorganisaties. Het ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid heeft begrip voor de situatie van vrijwilligersorganisaties.

Besloten is, dat bepaalde organisaties die met vrijwilligers werken, de komende twee jaar zijn vrijgesteld van de verplichte toetsing van de RI&E door een Arbodienst.

Het gaat bij deze vrijstelling om:

- **Vrijwilligersorganisaties die ten hoogste 40 uur per week betaalde arbeid laten verrichten. Zij zijn tot 1 januari 2002 vrijgesteld van de verplichte toetsing van de RI&E door een Arbodienst.**

Twee belangrijke opmerkingen over deze vrijstellingsregeling:

- De vrijstelling hoeft niet te worden aangevraagd; de organisatie bekijkt zelf of de vrijstellingsregeling van toepassing is of niet.
- De ‘veertig uur’, waarover in de vrijstellingsregeling wordt gesproken, is géén gemiddelde: er wordt per week gerekend. Als er één week per jaar meer dan 40 uur betaalde arbeid wordt verricht, is de vrijstelling niet van toepassing.

■ **Voorbeeld 1**

De vrijstelling geldt bijvoorbeeld voor: een voetbalvereniging, die in totaal één betaalde trainer in dienst heeft voor 20 uur per week. Daarnaast werken er drie vrijwilligers, die ieder 6 uur per week kantinediensten draaien.

■ **Voorbeeld 2**

De vrijstelling geldt bijvoorbeeld voor: een vrijwilligersorganisatie in het landschapsbeheer, die uitsluitend met vrijwilligers werkt. Deze vrijwilligers verrichten gezamenlijk 100 uur per week arbeid.

■ **Voorbeeld 3**

De vrijstelling geldt bijvoorbeeld voor: een afdeling van het Rode Kruis, waar de vrijwilligers 60 uur per week arbeid verrichten. Verder heeft deze afdeling één betaalde coördinator in dienst, voor 10 uur per week. Ook werkt op deze afdeling een betaalde administratieve kracht voor 24 uur per week. (Optelsom: 34 uur per week betaalde arbeid, overige arbeid is vrijwilligerswerk.)

■ **Ik liep daar met zo’n stoer veiligheidsvest**

(Hoe zit het met de veiligheid tijdens wedstrijden op de openbare weg?)

Geert-Jan (53): “Mijn vrouw vond het een eng idee: die wielervedstrijd door de stad heen. Die geloofde vast dat ik, al postend aan de route, overreden zou worden, was het niet door een deelnemer dan wel door een verdwaalde auto. Maar ze heeft zelf kunnen zien dat het allemaal prima geregeld was. De wielerbond had echt overal aan gedacht. De boel was goed afgezet, met borden, hekken en pylonen. En wat ze helemaal mooi vond: dat ik daar met zo’n stoer veiligheidsvest rondliep!”

10 Er zijn verschillende checklists voor het uitvoeren van een RI&E. Van welke checklist kan onze organisatie het beste gebruik maken?

Zoals gezegd: u hoeft het arbo-wiel gelukkig niet zelf uit te vinden voor uw organisatie. Er zijn hulpmiddelen in de vorm van checklists ontwikkeld (lijsten met aandachtspunten op het gebied van de arbeidsomstandigheden). Deze checklists zijn erg handig bij het maken van een RI&E: door het invullen van de checklist kunt u snel zien waar uw organisatie risico's loopt met betrekking tot arbeidsomstandigheden en wat u mogelijk kunt of moet verbeteren.

Er zijn verschillende checklists voor verschillende branches. U kunt het beste gebruikmaken van de checklist die het beste bij uw organisatie past. Uw Arbodienst kan u daarover adviseren.

Arbocheck voor het vrijwilligerswerk Speciaal voor het vrijwilligerswerk heeft TNO Arbeid (in opdracht van NOV en in samenwerking met het ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid, de Arbeidsinspectie, de Branche Organisatie Arbodiensten en NOC*NSF) twee checklists ontwikkeld:

- een algemene checklist voor vrijwilligersorganisaties: de *arbocheck voor vrijwilligerswerk* en
- een checklist die specifiek gericht is op sportorganisaties: de *arbocheck voor sportorganisaties*.

Deze checklists zijn samengesteld op basis van algemene activiteiten die bij vrijwilligers- en sportorganisaties kunnen voorkomen. Ze gaan uit van een groot aantal *arbo-aandachtspunten*. Bij elk van de aandachtspunten in de arbocheck kunt u aankruisen of deze van toepassing zijn, of er al voorzieningen zijn getroffen om de risico's te vermijden of dat u daar nog iets aan moet doen.

Deze twee checklists zijn in eerste instantie bedoeld voor de vrijwilligersorganisaties die van toetsing door een Arbodienst zijn vrijgesteld (zie vraag 9). Deze organisaties kunnen dus zonder problemen gebruik maken van één van de arbochecks.

Als uw organisatie niet onder de vrijstellingsregeling valt (omdat u voor meer dan 40 uur per week betaalde arbeid laat verrichten), kunt u het beste vóór met uw Arbodienst bespreken welke checklist u gebruikt voor uw RI&E: een checklist van de Arbodienst of tóch de speciaal voor het vrijwilligerswerk ontwikkelde arbocheck.

Plan van aanpak Van welke checklist u ook gebruik gaat maken, uiteindelijk mondt het invullen ervan uit in het maken van een plan van aanpak. Uw plan van aanpak richt zich natuurlijk op de aandachtspunten waaraan u iets zult moeten doen. Na het invullen van een checklist doet u daarom het volgende:

1. U bepaalt wat in uw organisatie de belangrijkste risico's voor de vrijwilligers zijn.
2. Op basis daarvan maakt u een plan van aanpak.
 - Daarin maakt u allereerst een overzicht van de *prioriteiten*: wat zijn de belangrijkste risico's waaraan u iets moet doen? U kijkt daarbij naar het aantal mensen dat een risico loopt en naar de risico's waarbij echt grote schade aan de gezondheid of de veiligheid te verwachten is.
 - Voor de *actiepunten* die uit dit overzicht naar voren komen, beschrijft u de voorzorgsmaatregelen die u gaat treffen. Oftewel: wat gaat u doen om het risico weg te nemen of te verminderen?

- **Nieuwelingen gaan niet zomaar de boom in**
(Gebruikt u geschikte ladders en instrueert u vrijwilligers over de juiste werkwijze?)
Jeffrey (30): “Voor een organisatie die zich bezig houdt met natuurbehoud gaan we altijd met een stel vrijwilligers wilgen knotten. Ieder jaar melden zich wel een paar nieuwe enthousiastelingen om mee te helpen. Gelukkig is er voor goed materiaal gezorgd, zodat die onderneming in elk geval veilig verloopt. Daar komt bij dat iedere nieuweling niet zomaar de boom in mag. Eerst een paar keer kijken en vooral ook luisteren naar de meer ervaren vrijwilligers. Pas dan, onder toezicht oog en met instructies, zelf aan de slag.”

11 Wat moet ik verder nog weten over de Arbodienst?

Arbodiensten maken geen deel uit van de overheid. Een Arbodienst is een private en onafhankelijke organisatie. Het biedt de werkgever en werknemers deskundige ondersteuning bij het verbeteren van de arbeidsomstandigheden. Daarbij worden bepaalde kwaliteitsnormen gehanteerd. Er zijn grote landelijke Arbodiensten met vestigingen in het hele land en er zijn kleinere, regionaal werkende Arbodiensten.

Arbodsomstandigheden De Arbodienst heeft veel deskundigheden in huis op het gebied van de arbeidsomstandigheden. Bijvoorbeeld: bedrijfsartsen, veiligheidsdeskundigen, ergonomen en arbeids- en organisatiedeskundigen. De Arbodienst ondersteunt u (eventueel) bij het opstellen van een RI&E, toetst de RI&E op volledigheid en betrouwbaarheid en adviseert over de te treffen maatregelen.

- **Zelf word ik er niet vrolijker van**
(Worden vrijwilligers getraind in het omgaan met emotionele gebeurtenissen?)
Thea (61): “Mijn moeder is vorig jaar overleden, na een lang verblijf in een verpleeghuis. Sinds kort doe ik nu een paar middagen in de week vrijwilligerswerk in datzelfde verpleeghuis. Het gaat vooral om gezelschap: een spelletje, een korte wandeling of wat praten. Ik merk dat het me niet in de koude kleren gaat zitten, dit werk. Enkele bewoners die ik kende, zijn inmiddels gestorven. En verder is het voor de bewoners zo uitzichtloos allemaal. Vaak zijn ze vreselijk eenzaam. Nee, ik merk dat ik er soms thuis nog onder de indruk van ben. Begrijp me niet verkeerd: ik hoop echt dat ik die mensen wat kan helpen. Maar zelf word ik er dus soms niet vrolijker van.”

12 Welke rol speelt de Arbeidsinspectie bij de handhaving van de Arbowet?

De Arbeidsinspectie maakt deel uit van het ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid. De Arbeidsinspectie heeft een centraal kantoor in Den Haag en zes regionale kantoren die gevestigd zijn in Groningen, Amsterdam, Utrecht, Rotterdam, Arnhem en Roermond.

Controle De naam zegt het eigenlijk al: de Arbeidsinspectie controleert of werkgevers en werknemers zich houden aan de Arbowet. Dit doet zij door het inspecteren van bedrijven of organisaties. Tijdens een dergelijke inspectie moet u als werkgever aan de inspecteur kunnen laten zien dat u over een schriftelijke RI&E beschikt. Is dat niet zo, dan krijgt u direct een boete. Ook als de inspecteur tijdens de inspectie andere overtredingen op het gebied van de arbeidsomstandigheden vaststelt, krijgt u een boete. U bent

als werkgever verplicht om ernstige ongevallen (waarbij ziekenhuisopname nodig is) te melden bij de Arbeidsinspectie.

■ **Een joviaal bedoelde klap op mijn billen**

(Kunnen vrijwilligers met klachten over seksuele intimidatie terecht bij een vertrouwenspersoon?)

Frederieke (33): “Ik kom geregeld bij een ouder echtpaar thuis. Vooral voor háár eigenlijk: ze wil graag praten over haar handicap en de moeite die ze heeft om haar nieuwe leven te accepteren. Soms is ook haar man daarbij. Ik heb daar een paar onplezierige ervaringen mee gehad: hij is heel aanrakerig en toen ik eens een kopje koffie ging zetten in de keuken, gaf hij me een zogenaamd joviaal bedoelde klap op mijn billen. Schrok me dood, maar ik heb hem vriendelijk gevraagd dit in het vervolg te laten. Toen hij vorige week in dat heus niet zo heel krappe keukentje een paar keer dicht tegen me aan schuurde in het voorbijlopen, had ik het behoorlijk gehad. Ik wil daar niet meer naar toe.”

13 **Hoe kom ik in het bezit van een checklist voor de RI&E?**

Als uw organisatie niet in aanmerking komt voor vrijstelling van toetsing van de RI&E door een Arbodienst, kunt u het beste contact opnemen met uw Arbodienst. In overleg met de Arbodienst kan dan bepaald worden welke checklist voor de RI&E in uw organisatie het meest geschikt is.

Als uw organisatie wél in aanmerking komt voor vrijstelling van toetsing of als uw Arbodienst akkoord gaat met het gebruik van één van de twee checklists die speciaal voor het vrijwilligerswerk zijn ontwikkeld, dan geldt het volgende:

- Sportorganisaties kunnen een *arbocheck voor sportorganisaties* bestellen via hun sportbond en sportraden.
- Vrijwilligersorganisaties kunnen een *Arbocheck voor vrijwilligerswerk* bestellen bij hun landelijk bureau / koepel, of bij een vrijwilligerscentrale in de buurt. Mocht dit in uw geval niet mogelijk zijn, dan kunt u terecht bij NOV. Deze arbochecks staan ook op Internet op webadres [HTTP://NL.OSHA.EU.INT/](http://NL.OSHA.EU.INT/) onder thema's

14 **Waar kan ik terecht met specifieke vragen en onduidelijkheden over arbeidsomstandigheden?**

Vrijwilligersorganisaties kunnen terecht bij een Arbodienst met hun vragen over arbeidsomstandigheden.

Een lijst met adressen van Arbodiensten is te vinden op webadres [HTTP://NL.OSHA.EU.INT/](http://NL.OSHA.EU.INT/) onder infrastructuur.

Voor het aanvragen van een lijst met gecertificeerde Arbodiensten kunt u ook terecht bij de Infotelefoon van het ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid: 0800 - 9051 (gratis).

■ **Ik lig 's nachts in bed met nasuizende oren**

(Is het geluid van de muziek begrensd?)

Bart (21): “Ik sta achter de bar in de jeugdsoos. Erg leuk werk om te doen en hard werken, want het is er meestal behoorlijk druk. Vooral op de dance-avonden - en daar gaat het er bovendien behoorlijk hard aan toe. Qua muziek dan hè. Omdat de bar min of meer midden in de zaal staat, krijg ik een hoop geluid te verstouwen, zeg maar. Ik ben wel wat gewend hoor, maar lig toch vaak 's nachts in bed met van die nasuizende oren. Ik vraag me wel eens af of dat op termijn nou eigenlijk schadelijk zou kunnen zijn?”

15 We willen een start maken met een goed arbeidsomstandighedenbeleid. Hoe beginnen we nu?

Deze vraag is in de wij-vorm geformuleerd. Dat is alvast een prima start; goede arbeidsomstandigheden komen alleen tot stand wanneer werkgevers en werknemers samenwerken.

Stap 1: informatie verzamelen. U als bestuurder van een vrijwilligersorganisatie bent uiteindelijk verantwoordelijk voor het arbeidsomstandighedenbeleid. U bent verplicht uw vrijwilligers van uw plannen om een goed arbobeleid op poten te zetten, op de hoogte te brengen. De vrijwilligers moeten hierover namelijk mee kunnen praten. Zij kunnen u waardevolle informatie geven; het gaat tenslotte om hún arbeidsomstandigheden. Het is verstandig om uw vrijwilligers te vragen naar hun ervaringen. Het is goed mogelijk dat zij risico's als een verkeerde werkhoogte, tocht, lawaai, werkdruk of gebrek aan vluchtwegen hebben opgemerkt.

Stap 2: welke checklist voor de RI&E? Verplichte toetsing RI&E? Het is belangrijk dat u ervoor zorgt dat u zo snel mogelijk weet welke checklist u voor de RI&E in uw organisatie het beste kunt gebruiken.

Stap 3: inventarisatie plussen en minnen. Het invullen van de checklist die bij uw organisatie past, geeft snel een goed beeld van de plus- en minpunten op het gebied van de arbeidsomstandigheden in uw organisatie. U kunt dan tijdig aan de slag met het aanbrengen van verbeteringen.

Stap 4: Bepaal de prioriteiten. Nu bepaalt u welke minpunten het grootste gevaar voor de gezondheid of de veiligheid voor uw werknemers vormen. Daarmee bepaalt u met welke verbeteringen begonnen wordt.

Stap 5: Toetsing van de RI&E. Als u uw RI&E wilt of moet laten toetsen door een Arbodienst, bent u daar nu klaar voor.

Stap 6: Aan de slag. Ten slotte gaat u verbeteringen aanbrengen in de arbeidsomstandigheden volgens de uitkomsten van de stappen 4 en (eventueel) 5.

Deze brochure is ontwikkeld door:

NOV Publicaties
Postbus 2877
3500 GW Utrecht
030 231 98 44

Met medewerking van:

ARBO Unie
ARBEIDSINSPECTIE
AVIOS ARBO
BOA
NFWS
NOC*NSF

Met ondersteuning van:

Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid
Directie Arbeidsomstandigheden
Postbus 90801
2509 LV Den Haag

© Nederlandse Organisaties Vrijwilligerswerk (NOV) (1999)

Uitgave:

Nederlandse Organisaties Vrijwilligerswerk (NOV)
Postbus 2877
3500 GW Utrecht
030 231 98 44

Tekst & samenstelling:

Jacqueline Veldman, Zwolle

Vormgeving:

Karel Meijer, MMS Grafisch Werk, Amsterdam

Productie:

NOV Publicaties, Utrecht

Druk:

Krips bv, Meppel

Deze brochure is met uiterste zorgvuldigheid samengesteld. Noch de uitgever noch enige andere persoon die in zijn naam handelt, is echter verantwoordelijk voor de wijze waarop de voorgaande informatie wordt gebruikt.

Natuurlijk hebben vrijwilligers recht op veilige en gezonde arbeidsomstandigheden. Daarom hebben vrijwilligersorganisaties de plicht om te werken aan een arbeidsomstandighedenbeleid.

Er is een speciale wet die de arbeidsomstandigheden regelt.

De Arbowet.

Maar: wat houdt de Arbowet nu precies in? En: hoe kunnen vrijwilligersorganisaties zorgen voor een gedegen arbeidsomstandighedenbeleid? Hoe zit dat met de verplichte RI&E?

Deze brochure geeft antwoord op de vijftien meest gestelde vragen over arbeidsomstandigheden in het vrijwilligerswerk.